

Савчук І.І.
студентка,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

РОЗУМНІ СТРОКИ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ

Одним із пріоритетних напрямків законотворчої діяльності в Україні є впровадження міжнародної системи захисту прав і свобод. Фундаментальним актом для згаданої вище системи є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. Даний міжнародний нормативно-правовий акт, серед іншого, закріплює право на розгляд справи у розумний строк. Так, згідно зі статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку [1].

На національному рівні, згідно зі статтею 129 Конституції України, «розумні строки розгляду справи судом» є однією із основних засад судочинства [2]. Право на розумні строки розгляду справи закріплюється у низці нормативно-правових актів України, зокрема ЦПК, КПК, ГПК та інших. Дублюється воно і у постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 17.10.2014 № 11 «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення» [3].

Підвищена увага законодавця до поняття «розумних строків» та закріплення його на нормативному рівні не випадкове. Це пов'язано, в першу чергу, з тим, що забезпечення розгляду справи у розумні строки необхідне для захисту учасників процесу від затягувань та неправомірних затримок у розгляді спорів. Розгляд справи протягом необґрунтовано тривалого відрізка часу порушує права учасників процесу та призводить до невизначеності у їхньому правовому становищі.

Щодо чіткого визначення поняття «розумних строків», то останнє відсутнє як на рівні міжнародного законодавства, так і національного. Втім, практикою ЄСПЛ виокремлено критерії, що надають змогу встановити недотримання розумних строків розгляду справи у кожному конкретному випадку.

Так, наприклад, у справі «Федіна проти України» від 2 вересня 2010 р. ЄСПЛ відзначив, що розумність тривалості провадження повинна оцінюватись в світлі обставин справи та з урахуванням таких критеріїв: складність справи, поведінка заявника та відповідних державних органів [4]. До того ж, в справах «Дульський проти України» від 1 червня 2006 року [5] та «Хурава проти України» від 08 квітня 2010 року [6] ЄСПЛ звернув увагу на такий критерій як «значущість для заявника».

Отже, можна виокремити наступну систему критеріїв, відповідно до яких здійснюється оцінка дотримання розумних строків розгляду справи: складність справи, поведінка заявника, поведінка державних органів, значущість для заявника.

Щодо першого критерію, яким є складність справи, то остання може пов'язуватися з різноманітними чинниками, зокрема: характером і обсягом фактів, що підлягають встановленню, кількістю учасників процесу (наприклад, свідків), кількістю доказів тощо. В деяких випадках складність справи може виправдовувати надмірну тривалість процесу. Так, у справі Хосце проти Нідерландів суд вирішив, що тривалість є розумною у контексті статті 6 Конвенції [7, с. 123].

Наступним критерієм є поведінка заявника, яка не повинна спрямовуватися на навмисне затягування справи. Так, наприклад, заявник може затримувати розгляд справи своїми діями, які полягають у постійній зміні адвокатів, що призвело до необхідності неодноразового відкладення справи для ознайомлення адвокатів з її матеріалами (справа Кеніг проти Федеративної Республіки Німеччина від 28 червня 1997 р. [8]).

Відповідно до критерію «поведінка державних органів», здійснюється оцінка наявності зловживань з боку відповідних органів, що призвели до затягування розгляду справи. Такі зловживання, для прикладу, можуть здійснюватися шляхом: незабезпечення одночасної присутності всіх обвинувачених, постійного перенесення слухання справи тощо (справа Коберник проти України [9]).

Значущість для заявника, як критерій визначення розумності строків розгляду справи, полягає в оцінці значущості для заявника питання, яке перебуває на розгляді суду, або особливого становища сторони у процесі. У справі «Дульський проти України» особлива значущість справи для заявника мала місце у зв'язку з похилим віком заявника, який на момент подачі справи досяг сімдесяти років [4].

Можна зробити висновок, що наразі зроблено вагомі кроки для закріплення права на розумні строки розгляду справи на нормативному

рівні, а також для подальшої деталізації його змісту. Все ж, подальший розвиток та удосконалення механізму захисту такого права повинні стати пріоритетним напрямком діяльності державних органів України.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

2. Конституція України від 28 червня 1996 р. (зі змінами) // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

3. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення: Постанова Вищого спеціалізованого суду України від 17 жовтня 2014 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14>.

4. Рішення ЄСПЛ від 2 вересня 2010 року у справі «Федіна проти України» (заява № 17185/02) // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_802

5. Рішення ЄСПЛ від 1 червня 2006 року у справі «Дульський проти України» (заява № 61679/00) // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_045

6. Рішення ЄСПЛ від 08 квітня 2010 року у справі «Хурава проти України» (заява № 8503/05) // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_761?lang=ru

7. Туманов В. А. Европейский суд по правам человека. Очерк организации и деятельности / Туманов В. А. – М.: Изд-во НОРМА, 2001. – 304 с.

8. Решение Европейского суда по правам человека по делу «Кениг против Германии» от 28 июня 1978 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://european-court.ru/uploads/ECHR_Konig_v_Germany_28_06_1978.doc

9. Рішення ЄСПЛ від 25 липня 2013 року у справі «Коберник проти України» (заява № 45947/06) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/view/SOO00569>